

تفاوت روشهای تحلیل روایت ، تحلیل محتوا ، تحلیل گفتمان و تحلیل نشانه‌شناسی^۱

یکی از تفاوت‌های تحلیل محتوا با تحلیل گفتمان این است که در تحلیل محتوا و در تحلیل روایت روش تفسیر داده‌ها متون و روایت‌های موجود برای رسیدن به نظر و دیدگاه سوژه است در این حالت استفاده از روش‌های هرمنوتیکی نیز تنها به منظور دستیابی به نقطه نظرات فردی انجام می‌شود. در حالیکه در تحلیل گفتمان و تحلیل مکالمه تاثیر گفتمان یا مکالمه برای نشان دادن چگونگی واقعیت‌های اجتماعی است (فیلیک، ۲۰۰۲: ۲۷۳)

برخی محققان تحلیل محتوا و تحلیل محتوای کیفی را با تحلیل گفتمان اشتباه گرفته‌اند این محققان با شمارش لغات و مفاهیم موجود در چند روزنامه و مقایسه فراوانی آنها با هم صحبت از کشف گفتمان اقتدارگرایی کرده‌اند. چنین تحقیقاتی تحلیل گفتمان نیست. این افراد در واقع به تحلیل محتوای دو گفتمان پرداخته‌اند یعنی نشان داده‌اند متون متعلق به هر گفتمان از چه مفاهیمی و به چه نسبتی استفاده کرده‌اند.

در تحلیل گفتمان برخلاف تحلیل محتوا میزان و فراوانی مفاهیم، مقولات یا دالها مد نظر نیست بلکه هدف دستیابی به صورت بندی‌هایی است که دلالت‌ها یا مدلولهایی را تولید می‌کنند. بسیار مهم است که بدانیم گفتمان به فرم و صورت نزدیک است یا به محتوا در تحلیل محتوا ما به دنبال پیام‌ها و معانی آشکار یا پنهان درون یک متن هستیم. در حالی که در تحلیل گفتمان به دنبال روابط پیش فرض‌ها و قواعدی هستیم که چنین معانی‌ای را تولید می‌کنند به عبارت دیگر محقق به جای طرح مقوله‌ها و جستجوی آن در متون به گفتمانی که این مقولات را معنادار می‌کند می‌اندیشد علاوه بر این در تحلیل گفتمان برخلاف تحلیل‌های مدرنیستی به دنبال رسیدن به صدق یا کذب برخی گزاره‌ها که به عنوان فرضیات تحقیق مطرح می‌شود نیستیم، بلکه هدف توصیف چگونگی فهم ابژه‌ها و یا حداقل بازنمایی آنهاست (ابادری ۱۳۸۴: ۱۹۹)

در تحلیل نشانه‌شناسی ما برای دستیابی به معانی و مضامین نهفته در یک مرد مثل یک فیلم یا آگهی بازرگانی به روابط همنشینی و جاننشینی بین دال و مدلول و استعاره و نمادها می‌پردازیم تا معنا و مفهوم یک متن را به لحاظ نشانه‌شناختی درک کنیم بدیهی است که با این روش می‌توانیم به دانش و معنایی از متن برسیم که هیچ‌گاه با روش تحلیل محتوا قادر به کسب آن نبودیم برای مثال با روش تحلیل محتوا نمی‌توان تفاوت‌های اساسی بین فیلم‌های خشونت‌آمیز و سترن، جنایی، جنگی و فیلم‌های چارلی چاپلین را نمایان کرد زیرا کتک‌کاری قتل و خونریزی در تمام آنها وجود دارد.

فراتر از این با روش تحلیل محتوا نمی‌توان تفاوت‌های معنایی را که در اثر تغییر در فرم پردازش متن ایجاد شده تشخیص داد. چرا که هر کدام از این فرم‌ها برای مخاطب معانی و مضامین خاصی را به همراه دارد که تنها با روش نشانه‌شناسی قابل دستیابی است. در واقع تحلیل نشانه‌شناسی از این بابت که به بافت و زمینه موضوع توجه می‌کند به تحلیل گفتمان نزدیکتر است تا تحلیل محتوا. البته تحلیل نشانه‌شناسی معنا را در روابط نشانه‌ها و نه در روابط قدرت، پنهان می‌بینند و به همین دلیل با تحلیل گفتمان فرق دارد. نشانه‌شناسان معنا را نتیجه روابط بین نشانه‌ها دانسته و بر اساس اندیشه افرادی چون یاکوبسن و اشتراوس تقابل‌های دوگانه را یکی از مهم‌ترین این روابط می‌دانند.

^۱. به نقل از نظام بهرامی کمیل-نظریه رسانه‌ها- صفحه ۲۵۵-۲۵۷، ۱۳۹۱ انتشارات تهران کویر